

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Факультет психології
Кафедра загальної психології та патопсихології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В.о. проректора з науково-педагогічної роботи

_____ О.В. Верба

“5” вересня 2017 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПП 5.7.1в КЛІНІКА ТА ПСИХОДІАГНОСТИКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПОРУШЕНЬ

напрямок підготовки _____ 053 – психологія _____
(шифр і назва напрямку підготовки)

факультет/центр _____ психології/Центр заочної та вечірньої форм навчання _____
(назва факультету/центру)

Дніпро – 2017 рік

Робоча програма з дисципліни *Клініка та психодіагностика інтелектуальних порушень*
для студентів за напрямом підготовки 6.030102 – психологія ; 053 – психологія

“29”. 08. 2017 р. – 15 с.

Розробники: к. психол. н., доц. Кутовий К.П.
Викл. Баратинська А.В.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри загальної психології та патопсихології
Протокол № 1 від “29”. 08. 2017 р.

Завідувач кафедри загальної психології та патопсихології

_____ (І.Ф. Аршава)
(підпис) (прізвище та ініціали)
“29”. 08. 2017 р.

Схвалено науково-методичною комісією за напрямом підготовки
_____ 6.030102-Психологія

(шифр, назва)

Протокол № 1 від “29”. 08. 2017 р.

Голова _____ (Е.Л. Носенко)
(підпис) (прізвище та ініціали)
“29”. 08. 2017 р.

Схвалено Вченою радою факультету _____ психології
(назва)

Протокол № 12 від “27”. 06. 2017 р.

Голова _____ (Д.С. Волков)
(підпис) (прізвище та ініціали)
“27”. 06. 2017 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 0301 – соціально-політичні науки	вибіркова	
	Напрямок підготовки 053 – Психологія 6.030102 – Психологія		
Модулів – 1 Змістових модулів – 8	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>Бакалавр</u>	Рік підготовки:	
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ - _____ (к-ть годин)		3-й	3-й
Загальна кількість годин – Денна-150 Заочна-75		Семестр	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 5,76		5-й	6-й
		Лекції	
		18 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		34 год.	6 год.
		Лабораторні	
		0 год.	-
		Самостійна робота	
		98 год.	31 год.
		Індивідуальні завдання: -	
Вид контролю: залік			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: вивчення клініко-психологічної характеристики РВД, ЗПР, РДА та ДЦП та ознайомлення з методиками проведення диференціальної діагностики й психокорекційної роботи у випадку означених порушень психічного розвитку дитини.

Завдання: ознайомити студентів клініко-психологічною характеристикою дітей з відхиленнями розвитку, сформувати навички проведення патопсихологічного дослідження та побудови програми психокорекційного впливу у роботі з дітьми, що мають порушення психічного розвитку.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

1. Загальні закономірності порушеного психічного розвитку.
2. Клінічну картину РВД, ЗПР, РДА, ДЦП.
3. Патопсихологічну характеристику психічних процесів та особистості дітей з розумовою відсталістю та вищезазначеними порушеннями розвитку.
4. Напрямки психологічної корекції психічного розвитку дітей з РВД, ЗПР, РДА, ДЦП.
5. Критерії диференційної психологічної діагностики РВД, ЗПР, РДА, ДЦП.

вміти:

1. Планувати, будувати та проводити експериментально-психологічне дослідження дітей з РВД, ЗПР, РДА, ДЦП.
2. Проводити аналіз отриманих результатів з експериментально-психологічного дослідження дітей з РВД, ЗПР, РДА, ДЦП.
3. Формулювати на їх основі психологічний висновок.
4. Орієнтуватися у сучасних методах психокорекційної та психотерапевтичної роботи з дітьми з аномаліями розвитку.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовний модуль 1. Поняття норми та патології у дитячій психології та психіатрії.

Тема 1. Поняття норми у дитячій психіатрії.

Поняття норми у дитячій психології. Поняття норми у дитячій патопсихології.

Тема 2. Сучасний стан проблеми аномального розвитку дитини.

Основні етапи розвитку дитячої психіатрії та патопсихології. Загальні положення аномального психічного розвитку дитини за Л.С. Виготським. Актуальні методологічні проблеми сучасної дефектології.

Тема 3. Загальні закономірності порушеного психічного розвитку.

Етіологія та патогенез дизонтогеній. Співвідношення клінічної та патопсихологічної кваліфікації психічних порушень. Психологічні параметри дизонтогенезу за В.В.Лебединським. Класифікації порушень психічного розвитку.

Змістовний модуль 2. Методи психологічного дослідження дітей з аномаліями психічного розвитку.

Тема 1. Принципи побудови та специфіка експериментально-психологічного дослідження дітей з аномаліями психічного розвитку.

Специфіка психологічного дослідження аномальних дітей. Загальні принципи побудови психологічного дослідження аномальних дітей. Етапи експериментально-психологічного дослідження. Класифікація методів психологічного дослідження. Поняття функціональної проби. Принципи та форми надання допомоги під час

проведення методик.

Тема 2. Методики дослідження пізнавальної сфери у дітей з порушеннями психічного розвитку. Методики експериментально-психологічного дослідження: сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, мови, уяви. Протоколювання результатів та їх інтерпретація.

Тема 3. Методики дослідження емоційно-вольової сфери дітей з порушеннями психічного розвитку.

Методики експериментально-психологічного дослідження емоційної, мотиваційної та вольової сфери. Методики дослідження самооцінки та особистісних якостей. Проективні методи дослідження особистості аномальних дітей. Протоколювання результатів та їх інтерпретація.

Тема 4. Дослідження ігрової діяльності як метод вивчення порушень психічного розвитку.

Патопсихологічний аналіз ігрової діяльності. Рівні та параметри ігрової діяльності. Види гри. Спостереження за ігровою діяльністю як метод дитячої патопсихології. Специфіка ігри дітей з аномаліями психічного розвитку.

Змістовний модуль 3. Методи психокорекції дітей з аномаліями психічного розвитку.

Тема 1. Сучасні методи психотерапії, корекції та реабілітації дітей з порушеннями психічного розвитку та консультування їх сімей.

Співвідношення понять психотерапія, психокорекція та психологічне консультування. Принципи та специфіка психокорекційного впливу на дітей з порушеннями психічного розвитку. Методи психокорекції аномальних дітей. Поняття реабілітації та психопрофілактики. Методи психічної реабілітації аномальних дітей. Психологічне консультування сімей з аномальними дітьми.

Змістовний модуль 4. Розумова відсталість.

Тема 1. Клініко-психологічна характеристика РВД.

Розумова відсталість та олігофренія - співвідношення понять. Загальна характеристика психічних процесів у разі олігофреній. Клініко-психологічні "законо" розумової відсталості. Етіологія та патогенез РВД. Диференційовані форми РВД. Спадково-обумовленні форми РВД. Екзогенні форми РВД. РДВ змішаної етіології.

Тема 2. Систематика олігофреній.

Ідіотія. Характеристика психічних процесів та поведінки. Імбецильність. Характеристика психічних процесів, поведінки та формування навичок. Олігофренія. Характеристика пізнавальної, емоційно-вольової сфери та особистості.

Тема 3. Організація психокорекційної роботи з розумовою відсталими дітьми.

Задачі та можливості психокорекційної роботи з розумово відсталими дітьми. Принципи організації корекційного навчання розумово відсталих дітей. Методи активізації розумового розвитку розумово відсталих дітей.

Змістовний модуль 5. ЗПР

Тема 1. Клініко-психологічна характеристика ЗПР.

Граничні форми інтелектуальної недостатності. Етіологія ЗПР. Динаміка психічного розвитку у разі ЗПР. Структура дефекту. Особливості розумового та особистісного розвитку.

Тема 2. Систематика ЗПР.

Гармонічний психофізичний інфантилізм. Органічний інфантилізм. Класифікація ЗПР за походженням. ЗПР конституційного походження. Церебрально-органічна ЗПР. Соматогенна ЗПР. Психогенна ЗПР: педагогічна та мікросоціальна занедбаність.

Тема 3. Експериментально-психологічна диференційна діагностика РВД та ЗПР.

Критерії диференційної діагностики РВД та ЗПР. Експериментально-психологічна діагностика здатності до навчання, переносу навичок. Характеристика навчаючого експерименту за Івановою І.Я.: структура, етапи, специфіка проведення, протоколювання результатів та інтерпретація. Найбільш інформативні методики диференціальної психологічної діагностики РВД та ЗПР.

Тема 4. Методи психокорекційної роботи з дітьми з ЗПР.

Напрямки психокорекційної роботи з дітьми у залежності від форми затримки психічного розвитку. Методики активізації розумового розвитку дітей з ЗПР. Методи психокорекції емоційно-вольової сфери дітей з ЗПР.

Змістовний модуль 6. РДА.

Тема 1. Клініко-психологічна характеристика РДА.

Підходи до етіології РДА. Загальна клініко-психологічна характеристика. Особливості психічного розвитку дітей з РДА. Синдроми РДА. Ступені РДА (за Лебединським В.В.).

Тема 2. РДА. Структура дефекту.

Проблема визначення первинного дефекту РДА. Вторинні дефекти у дітей з РДА. Характеристика пізнавального розвитку. Особливості емоційно-вольової сфери та поведінки дітей хворих на РДА.

Тема 3. Експериментально-психологічне дослідження дітей з РДА.

Специфіка проведення психологічного дослідження дітей з РДА. Методи експериментально-психологічного дослідження пізнавальної сфери дітей з РДА. Методи психологічного дослідження емоційно-вольової сфери та особистості дітей з РДА.

Тема 4. Психокорекційна та консультативна робота з аутичними дітьми.

Задачі, специфіка та етапи побудови корекційної роботи з аутичними дітьми. Проблема встановлення контакту з аутичними дітьми. Корекція жахів аутичних дітей. Корекція агресивних проявів. Загальна організація емоційної поведінки аутичних дітей. Сімейна психотерапія дітей з РДА, консультування їх сімей та холдінг-терапія. Можливості ігрової психотерапії дітей з РДА. Поведінкові методи корекції дітей з РДА.

Змістовний модуль 7. ДЦП.

Тема 1. Клініко-психологічна характеристика дітей з ДЦП.

Етіологія та патогенез ДЦП. Форми ДЦП. Динаміка психічного розвитку у разі ДЦП. Загальна клініко-психологічна характеристика пізнавальної, емоційно-вольової сфери та поведінки.

Тема 2. Експериментально-психологічне дослідження дітей з ДЦП.

Специфіка проведення психологічного дослідження дітей з ДЦП. Методи експериментально-психологічного дослідження пізнавальної сфери дітей з ДЦП. Методи психологічного дослідження емоційно-вольової сфери та особистості дітей з ДЦП.

Тема 3. Соціально-психологічна реабілітація осіб з наслідками ДЦП.

Задачі та напрямки психокорекційної роботи з дітьми хворими на ДЦП. Методи психокорекції та реабілітації осіб з наслідками ДЦП. Методи активізації пізнавального розвитку дітей з ДЦП. Методи психокорекційного розвитку особистості дітей з ДЦП.

Змістовний модуль 8. Організація спеціальних форм навчання дітей з розумовою відсталістю, ЗПР, РДА та ДЦП.

Тема 1. Проблеми та можливості організації спеціальних форм навчання та виховання дітей з відхиленнями розвитку.

Мета та задачі спеціальних учбових закладів для дітей з порушеннями психічного розвитку. Допоміжні школи для аномальних дітей. Школи інтенсивної педагогічної корекції. Організація роботи психолого-медично-педагогічної комісії. Перспективи розвитку альтернативних навчально-виховних закладів для дітей з порушеннями психічного розвитку(центри лікувальної педагогіки).

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					Кількість годин				
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				усього				
л		п	лаб	інд	с.р.		Л	п	лаб	інд
МОДУЛЬ 1										
Змістовий модуль 1. Поняття норми та патології у дитячій психології та психіатрії.										
Тема 1. Поняття норми у дитячій психіатрії.	5	1			4	1				1
Тема 2. Загальні закономірності порушеного психічного розвитку.	7	1			6	1				1
Разом за змістовим модулем 1	12	2			10	2				2
Змістовий модуль 2. Методи психологічного дослідження дітей з аномаліями психічного розвитку.										
Тема 1. Принципи побудови та специфіка експериментально-психологічного дослідження дітей з порушеннями психічного розвитку.	8	1	2		5	2		1		1
Тема 2. Методики дослідження пізнавальної сфери у дітей з порушеннями психічного розвитку.	7		2		5	2		1		1
Тема 3. Методики дослідження емоційно-вольової сфери дітей з порушеннями психічного розвитку.	7		2		5	1				1
Тема 4. Дослідження ігрової діяльності як метод вивчення порушень психічного розвитку.	7	1	2		4	1				1
Разом за змістовим модулем 2	29	2	8		19	6		2		4
Змістовний модуль 3. Методи психокорекції дітей з аномаліями психічного розвитку.										
Тема 1. Сучасні методи психотерапії, корекції та реабілітації дітей з порушеннями психічного розвитку та консультування їх сімей.	17	1	3		13	5	1			4
Разом за змістовим модулем 3	17	1	3		13	5	1			4
Змістовний модуль 4. Розумова відсталість.										
Тема 1. Клініко-психологічна характеристика РВД.	6	2			4	1	1			
Тема 2. Систематика олігофренії.	6		2		4	2				2
Тема 3. Організація психокорекційної роботи з розумово відсталими дітьми.	7	2	1		4	3				3
Разом за змістовим модулем 4	19	4	3		12	6	1			5
Змістовний модуль 5. ЗПР.										
Тема 1. Клініко-психологічна характеристика ЗПР.	5	2			3	2	1			1
Тема 2. Систематика ЗПР.	4	1			3	2				2
Тема 3. Експериментально-психологічна диференційна діагностика РВД та ЗПР.	6		2		4	2		1		1

Тема 4. Методи психокорекційної роботи з дітьми з ЗПР.	7	1	2			4	1					1
Разом за змістовим модулем 5	22	4	4			14	7	1				5
Змістовний модуль 6. РДА.												
Тема 1. Клініко-психологічна характеристика РДА.	4	2				2	2	1				1
Тема 2. РДА. Структура дефекту.	4		2			2	1					1
Тема 3. Експериментально-психологічне дослідження дітей з РДА.	6		2			4	2		1			1
Тема 4. Психокорекційна робота з аутичними дітьми.	6		2			4	2					2
Разом за змістовим модулем 6	20	2	6			12	7	1				5
Змістовний модуль 7. ДЦП.												
Тема 1. Клініко-психологічна характеристика дітей з ДЦП.	7	1	3			3	2	1				1
Тема 2. Експериментально-психологічне дослідження дітей з ДЦП	6		3			3	2					2
Тема 3. Соціальна реабілітація осіб з наслідками ДЦП.	5		2			3	2	1				1
Разом за змістовим модулем 7	18	1	8			9	6	2				4
Змістовний модуль 8. Організація спеціальних форм навчання дітей з розумовою відсталістю. ЗПР, РДА та ДЦП.												
Тема 1. Проблеми та можливості організації спеціальних форм навчання та виховання дітей з відхиленнями розвитку	13	2	2			9	2					2
Разом за змістовим модулем 8	13	2	2			9	2					2
Усього годин	150	18	34			98	41	6	4			31

5. Темі семінарських занять
(не передбачаються)

6. Темі практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Принципи побудови та специфіка експериментально-психологічного дослідження дітей з порушеннями психічного розвитку.	2	
2	Тема 2. Методики дослідження пізнавальної сфери у дітей з порушеннями психічного розвитку.	2	1
3	Тема 3. Методики дослідження емоційно-вольової сфери дітей з порушеннями психічного розвитку.	2	1
4	Тема 4. Дослідження ігрової діяльності як метод вивчення порушень психічного розвитку.	2	
5	Сучасні методи психотерапії, корекції та реабілітації дітей з порушеннями психічного розвитку та консультування їх сімей.	3	1
6	Систематика олігофренії	2	
	Організація психокорекційної роботи з розумово відсталими дітьми	3	
7	Експериментально-психологічна диференційна діагностика РВД ЗПР	2	1

8	Експериментально-психологічне дослідження дітей з РДА.	4	1
9	Психокорекційна та консультативна робота з аутичними дітьми.	2	
10	Експериментально-психологічне дослідження дітей з ДЦП.	6	1
11	Соціально-психологічна реабілітація осіб з наслідками ДЦП	2	
12	Проблеми та можливості організації спеціальних форм навчання та виховання дітей з відхиленнями розвитку	2	
Разом		34	6

7. Теми лабораторних занять (не передбачаються)

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	К-ть годин		Вид роботи
		д	з	
1	Розвиток уявлень щодо аномального розвитку у дитячому віці.	10	3	Складання словника за основними поняттями
2	Вікові закономірності розвитку у нормі та патології.	10	3	
3	Підходи до класифікації порушень психічного розвитку дітей.	12	3	Складання таблиць
4	Успадковані форми розумової відсталості.	12	4	Підготовка наочної презентації
5	Екзогенно обумовлені форми розумової відсталості.	10	3	
6	Організація розвиваючого навчання у спецзакладах.	10	3	Складання опорного конспекту
7	Дизонтогенетичні форми граничної інтелектуальної недостатності.	12	4	
8	Форми РДА. Синдроми Каннера, Ретта, Аспергера.	12	4	Складання порівняльної схеми з описом
9	Клінічні форми ДЦП.	10	4	Складання порівняльної схеми з описом
Разом		98	31	

9. Індивідуальні завдання (не передбачаються)

10. Методи навчання

Словесні – лекція, дискусія.

Наочні- демонстрація терапевтичних технік, розгляд наочних таблиць.

Практичні- самостійна робота в парах.

Проблемні – аналіз проблемних ситуацій.

Інтерактивні – лекції-презентації, групові тренінгові заняття.

11. Методи контролю

Практична контрольна перевірка;

Тестовий метод;

Програмований метод;

Підсумковий (письмова контрольна робота).

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3	Змістовий модуль 4	Змістовий модуль 5	Змістовий модуль 6	Змістовий модуль 7	Змістовий модуль 8	Сума
10	10	10	15	15	10	15	15	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
64-74	D	задовільно	
60-63	E		
0-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
	F*	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Аршава, І. Ф., Черненко, М. І. Нервові й психічні хвороби. - Д.: Вид-во ДНУ, 2009. – 336 с.
2. Аршава І.Ф., Корнієнко В.В. Основні початкові прояви психоемоційних розладів у дітей та підлітків. Д.: РВВ ДНУ, 2002. – 62 с.
3. І.Ф. Аршава, О.О. Назаренко. „Психологія важковиховуваних дітей”. – Посібн. - Д.: РВВ ДНУ. – 2007. – 56 с.
4. Аршава І.Ф. Глумачний словник-довідник із медичної психології [Текст] / І.Ф. Аршава, Г.О. Філіпчева. – Д.: РВВ ДНУ, 2009. – 80 с.
5. Аршава І.Ф., Корнієнко В.В. “Дитяча патопсихологія”. - Д.: РВВ ДНУ 2006, 54 с.
6. І.Ф. Аршава, В.В. Корнієнко, Г.О. Філіпчева. Навч. посібн. „Практикум із клінічної психології”. – Д.: РВВ ДНУ. – 2010. -76 с.
7. І.Ф. Аршава Метод. вказівк. „Психопрофілактика і психотерапія в медично-психологічній реабілітації”. – Д.: РВВ. ДНУ. – 2004. – 15 с.

14. Рекомендована література

Базова

1. Диагностика и коррекция задержки психического развития у детей / Под ред. С.Г. Шевченко. - М.: Аркти, 2001. - 224 с.
2. Детская патопсихология: Хрестоматия/Сост., авт., вступ. ст. Н.Л. Белопольская. – 2-е изд., испр. – М.: Комто-Центр, 2001.
3. Исаев Д.Н. Психическое недоразвитие у детей - Л.: Медицина, 1982 - 223с.
4. Каган В.Е. Аутизм у детей - Л.1981
5. Ковалев В.В. Психиатрия детского возраста - М.: Медицина, 1995 - 560с.
6. Лебединская К. С., Никольская О. С. Диагностика раннего детского аутизма. — М., 1991.
7. Лебединский В.В. Нарушения психического развития у детей - М.: Наука, 1985
8. Максимова Н.Ю. Милютин Е.Л. Пискун В.М. Основы дитячої патопсихології: Навчальний посібник – К., 1999 - 432с.
9. Никольская О.С. Баенская М.М. и др. Дети и подростки с аутизмом. Психологическое сопровождение. – М.; Теревинф, 2011
10. Психология детей с задержкой психического развития: Хрестоматия/Сост. О.В. Защиринская. - СПб. 2008.

11. Психология детей с нарушениями и отклонениями психического развития /ред. Астапова В.М., Микадзе Ю.В. - Спб.:2001 - 384с.
12. Ремшмидт Х. Аутизм. Клинические проявления, причины и лечение. М.: Медицина, 2003
13. Семаго Н.Я., Семаго М.М. Проблемные дети: Основы диагностической и коррекционной работы психолога. – М.: АРКТИ, 2003. – 208с.
14. Семаго Н.Я., Семаго М.М. Руководство по психической диагностике: Дошкольный и младший школьный возраст. Методическое пособие. – М.: Изд-во АПКИПРО РФ. 2000г – 263с.
15. Стадненко Н.М. и др. Диагностика отклонений в умственном развитии учащихся - К.:Освіта, 1991 - 96с.
16. Стадненко Н.М.Іляшенко Т.Д. Борщевська Л.В. Обухівська А.Г. Методика діагностики відхилень у розумовому розвитку школярів та старших дошкільників - К.: Абетка, 1998 -144с.
17. Щипицина Л.М. Детский аутизм. Хрестоматия: Учебное пособие для студентов высших и средних педагогических, психологических и медицинских учебных заведений. – СПб.: “Дидактика Плюс”, - 2001. – 368с.
18. Эмоциональные нарушения в детском возрасте и их коррекция /ред. Лебединского В.В., Никольской О.С. и др. - М.:Изд-во МГУ,1999

Допоміжна

1. Атлас для экспериментального исследования отклонений в психической деятельности человека /ред. Полищука И.А. Видренко А.Е. - К.: Здоровье, 1980 -90с.
2. Семаго М.М., Ахутина Т.В., Семаго Н.Я., Светлова Н.А., Береславская М.И. Психолого-медико-педагогическое обследование ребенка. Комплект рабочих материалов/ под. общей ред.. М.М.Семаго – М.: АРКТИ, 1999. – 138с.
3. Семаго М.М., Семаго Н.Я., Ратинова Н.А., Ситковская О.Д. Экспертная деятельность психолога образовательного учреждения: Методическое пособие / под. общей ред..М.М.Семаго. – М.: Айрис-пресс, 2004. – 128с.
4. Семаго М.М., Семаго Н.Я. Организация и содержание деятельности психолога специального образования: Методическое пособие. – М.: АРКТИ, 2005. – 336с.
5. Семаго Н.Я., Семаго М.М. Диагностический альбом для исследования познавательной деятельности. Дошкольный и младший школьный возраст. АЙРИС-ПРЕСС, 2005.
6. Экспериментально-психологическое исследование детей в период школьной диспансеризации /ред. Рубинштейн С.Я. - М., 1982 - 216с.

15. Інформаційні ресурси

1. Наукова бібліотека Дніпровського національного університету ім.О.Гончара м.Дніпро, вул.. Казакова, 8.
2. Дніпровська обласна універсальна наукова бібліотека м.Дніпро, вул..Ю.Савченка, 10 (www.libr.dp.ua)
3. Дніпровська центральна міська бібліотека м. Дніпро, вул..Леніна, 23 (www.library.dp.ua)
4. Електронна бібліотека Національної бібліотеки України ім..В.І.Вернадського (www.nbuv.gov.ua)
5. www.psychomed.nm.ru.
6. <http://www.psy.msu.ru/links/liter.html>